

dok 170

200604669 04.12.06	
Kode: Ki-501	Beh:

Kultur- og kirkedepartementet
Pb. 8030 Dep.

0030 OSLO

Dato: 30.11.2006

Vår ref. 06/2279/STST

Deres ref. 2006/2706 Ki

**KIRKENS
BYMISJON**

OSLO

SVAR PÅ NOU 2006 STATEN OG DEN NORSKE KIRKE - HØRING

Vedlagt følger vårt svar på denne høringen.

Fellesrådet for Bymisjonene i Norge takker for anledningen til å uttale seg om en så viktig sak og oversender herved sin uttalelse

ADRESSE:

Tollbugata 3
0152 Oslo
Tlf.: 02005/22 36 55 00
Faks: 22 36 55 01
E-post: firmapost@skbo.no
www.bymisjon.no

BANK
7011.05.18127

GAVEKONTO:
7011.05.18593

ORG. NR.:
NO 944 384 448 MVA

Med vennlig hilsen
FELLESRÅDET FOR BYMISJONENE I NORGE

Sturla J. Stålsett
Generalsekretær
Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo

**Kirkens Bymisjons
visjon er at
menneskene i
byen erfarer
respekt, rettferdig-
het og omsorg**

En kirke for alle som vil

Høringsuttalelse om forholdet mellom staten og Den norske kirke fra Kirkens Bymisjon – Fellesrådet av Bymisjoner i Norge.

Hovedsynspunkt

Stat – kirke-utvalget la fram sin utredning Staten og Den norske kirke (NOU 2006:2) 31. januar 2006. Departementet sendte i mai 2006 utredningen ut på høring med høringsfrist 1. desember 2006. I vårt hørings svar har vi særlig vektlagt momenter som vi anser vesentlige på bakgrunn av vårt oppdrag og erfaring som diakonal(e) stiftelse(r) med tilhørighet til Den norske kirke.

Vårt primære anliggende er at kirkeordningen må være underordnet kirkens vesen og hensikt: Å være båret av og bære videre evangeliet om fattiges frigjøring.

Det innebærer at det etter Kirkens Bymisjons oppfatning ikke finnes én bestemt eller nødvendig måte å ordne kirkens forhold til staten på. Det er også ulike syn innad i bymisjonene om hvilken utforming av forholdet mellom kirke og stat som best kan ivareta dette kirkelige grunnpreg og hovedoppdrag. Vi ser at vårt prinsipielle kirkesyn og våre anliggender kan ivaretas både gjennom fortsatte reformer innen rammen av dagens statskirke, og gjennom en mer omfattende prinsipiell endring av forholdet mellom stat og kirke, som for eksempel i Gjøannes-utvalgets forslag om en lovforankret folkekirke.

Det er imidlertid bred enighet om at en del endringer i dagens ordning er nødvendige, blant annet for bedre å ivareta hensynet til minoriteter og livssynsmangfoldet i det norske samfunnet. Det gjelder særlig Grunnlovens §12.

Samtidig er det bred enighet om at det ved et eventuelt skille mellom stat og kirke bør være sikret at kirken bevarer sitt preg av en kirke for 'hele folket', det vil si en kirke som er demokratisk, som har en grunnleggende diakonal selvforståelse, og som når fram til samfunnets randsoner både i sosial og geografisk forstand.

Problemstilling

Den grunnleggende problemstillingen kan formuleres forholdsvis kort. På den ene siden er det avgjørende at de som tilhører Den norske kirke og ønsker å fortsette å gjøre det, ikke opplever at de gjennom en endring av relasjonene mellom kirke og stat blir stengt ute eller kommer på lengre avstand fra den kirken som er deres. På den annen side er det like viktig at de som ikke tilhører denne kirken og heller ikke ønsker å gjøre det, ikke blir 'påtvunget' denne kirken, eller erfarer at deres eget livssynsvalg underkjennes eller behandles med mindre respekt i det norske samfunnet.

Det flerkulturelle og flerreligiøse samfunnet synes å tale mot en fortsatt statskirkeordning, i den grad den uttrykker eller oppleves som en favorisering av en majoritet. For Kirkens Bymisjon er det et viktig anliggende å ivareta minoriteters rettigheter, og fremme toleranse og respekt for forskjeller på det livssynsmessige området. Derfor ser vi at det er nødvendig å endre de paragrafer i Grunnloven som i sin funksjon kan sies å være diskriminerende overfor mennesker som ikke er medlemmer av Den norske kirke.

På den annen side er det grunn til uro for at dagens mangel på aktiv deltakelse i det kirkelige demokrati fra flertallet av kirkens medlemmer kan føre til en mer elitistisk og 'trang' kirke om det nåværende kirkestyret endres. Mange er bekymret for hvilke konsekvenser et skille kan få for så vel takhøyde som dørvidde og teologisk bredde.

Når det gjelder spørsmålet om man ut fra disse overordnede hensyn vil være best tjent med en grunnlovsfestet eller lovforankret kirke (jfr. de to første av de tre modellene framstilt av Gjønnes-utvalget), er det altså i Kirkens Bymisjon delte meninger. Vi registrerer at mange som i store trekk har samme samfunns- og kirkeforståelse, med vekt på grunnverdier som sosial rettferdighet, inkludering og respekt for annerledeshet, kommer til ulike konklusjoner når det gjelder selve utformingen av kirkeordningen. Uansett hvordan en konkluderer når det gjelder graden av og tidspunktet for endringer i forholdet mellom stat og kirke, mener vi imidlertid at det er avgjørende at de følgende hensyn, prinsipper og kvaliteter sikres gjennom den framtidige organiseringen av Den norske kirke.

Kirke for alle

Mange av kirkens medlemmer, de dømte, opplever seg forholdsvis perifere i forhold til kirken. Dette har mange og sammensatte grunner, men bør være et viktig hensyn i vurderingen av ordningen. Hvordan kan kirkeordningen bidra til å minske denne avstanden?

Kirkens Bymisjon spiller en sentral rolle for mange mennesker som verken finner sin plass i den lokale menighet eller i det sosialt veltilpassede liv. Til en viss grad er Bymisjonen deres kirke. Det skjer konkret gjennom hele vår diakonale virksomhet. Det er særlig tydelig ved hverdagsmessene i Tøyenkirken og lignende gudstjenester i andre bymisjoner, eller gjennom andakter og lystenningsseremonier på våre sykehjem eller i våre behandlingssinstitusjoner. Bymisjonen er også nærværende kirke gjennom våre åpne møtesteder, kafeer og bymisjonssentra. Slike treffpunkter fungerer for mange som "åndelige hjem", et sted hvor Guds nåde blir konkret.

Dette samme kan en si om våre mer utadrettede kirkelige tiltak. Når vi besøker hospits/hybelhus/fengsel med prest eller diakon og ritualer, eller når vi arrangerer gategudstjenester med nattverdfeiring, da er det kirken som møter mennesker med evangeliet der menneskene er.

Vi liker å si med Frans av Assisi at "evangeliet skal forkynnes, om nødvendig med ord". Det innebærer at vi definerer hele vår virksomhet som diakoni og dermed et mangfold av møter med den handlende kirke.

Bygd på denne erfaringen mener vi at det er viktig at en ny kirkeordning ikke forsterker inntrykket av og avstanden mellom en kirkelig "førstedivisjon" og brorparten av dens dømte medlemmer. For like viktig som det å si at mennesker tilhører kirken, er det å presisere at kirken ikke tilhører noen bestemt gruppe. Kirken blir, etter sitt vesen, ikke konstituert av

medlemmene, uansett hvem de måtte være. Kirken konstitueres av evangeliet, ordet om oppreisning og nytt liv for alle. Det skjer ved at "evangeliet læres rett og sakramentene forvaltes rett" (CA 7). Derfor er vårt anliggende heller ikke noe ønske om et 'spesialopplegg for marginaliserte grupper', men en insistering på de bærende element i vår kristne tro, at kirken skal ha 'rom for alle', og i særdeleshet alle dem som ofte kjenner seg ekskludert.¹

Uansett kirkeordning dreier dette seg om kirkens troverdighet. Vi må søke den ordening som best sikrer at mennesker som ikke kjenner at de hører hjemme noe sted, i alle fall skal vite at de kan høre hjemme i kirken.

Det er i denne sammenheng også viktig å ta på alvor at kirken er rammen for markering av fundamentale overgangsriter i mange enkeltmenneskers liv, og at kirken i lokale og nasjonale kriser får en sentral plass for langt flere enn den 'indre krets'. Det er derfor at kirkeordningen sikrer at en slik bruk av kirken er naturlig også i framtiden.

Åpenhet, deltakelse, demokrati.

En slik presisering reiser spørsmålet om den demokratiske deltakelsen i et endret kirkestyre. Erfaringen viser at det kirkelig demokrati ennå er svakt. Vi strever i kirkelig sammenheng fortsatt med å forholde oss ryddig til uenighet. Utviklingen av de kirkelige råd har vært en riktig og viktig utvikling. Mye må fortsatt gjøres for å øke representativiteten i disse organene.

Det synes å være en bred enighet om at den framtidige norske kirke skal være en "åpen og inkluderende kirke". Begrepene "åpen" og "inkluderende" er imidlertid upresise og mangetydige. Selv om vi også nå har en kirke som vil bruke disse betegnelsene på seg selv, blir det ikke nødvendigvis opplevd slik for mennesker som ser kirkevirkeligheten nedenfra. Også nyere norsk kirkehistorier er for full av eksempler på mennesker som møtte en kirke som slett ikke var åpen eller inkluderende.

Det er som nevnt ikke medlemmenes tro eller liv, men evangeliets frigjørende og frelsende virkekraft som bestemmer kirkens vesen. Spørsmålet om kirkens sentrum og periferi blir snudd om i et slikt perspektiv. I en viss forstand gjør evangeliet periferien til sentrum. Det er den i utgangspunktet utestengte og 'uverdige' som gjøres til hovedperson og hedersgjest. Det er viktig for Bymisjonen å fastholde at det i kirken ikke finnes A og B medlemmer. Evangeliet er sentrum, og det er "for hele folket".

Så langt vi kan se, kan "foreningskirken" utgjøre en trussel mot en slik inkluderende kirkeforståelse. Foreningskirkens kjennetegn er nettopp at kirken blir en forening, eid av noen. Det primære blir dermed ikke at mennesker tilhører kirken, men hvem kirken tilhører. Kirkens hellighet knyttes opp mot medlemmenes moralske standard og teologiske standpunkt. En slik kirke vil være en stengt kirke for store deler av de døde.

Det demokratiske underskuddet i kirken viser seg i svært lav deltagelse ved menighetsrådvalg. Uansett, men særlig dersom det skulle bli et skille mellom kirke og stat, må det arbeides fram andre og bedre måter å velge representanter til de ulike organer i kirken. Kirken er ikke tjent med å være mindre demokratisk enn samfunnet forøvrig. Kirkens Bymisjon tror en kombinasjon av direkte og indirekte valg vil være veien å gå for å oppnå høyere grad av legitimitet for kirkens styrende organer.

Dette demokratiske underskuddet i kirken er for mange i Kirkens Bymisjon ett av de tyngste argumentene mot en rask endring av nåværende kirkeordning. Det er ikke tilfredsstillende at langt under 5% av de døpte skal styre de andre 95%. Det vil etter all sannsynlighet ta tid før en har utviklet et kirkelig demokrati som er mer representativt enn dagens.

For mange er derfor spørsmålet om en dyptgående juridisk endring av forholdet mellom stat og kirke vel så mye et spørsmål om tidspunkt, som om det skal skje. Kirkens Bymisjon mener at flere helt vesentlige forhold må utredes videre, og at stat og kirke må bruke den tid som er nødvendig for å finne fram til en relasjon som fungerer best mulig for alle parter.

Finansiering

Skal kirken være for alle, må den nå fram til alle i vårt land, også i geografisk forstand. Hvordan dette skal sikres er også et økonomisk spørsmål, og er således heller ikke tilstrekkelig redegjort for i Gjønnes-utvalgets innstilling.

Finansieringen av kirken er et sentralt punkt med tanke på et skille mellom stat og kirke. For Bymisjonen er det maktpåliggende å understreke at en medlemsavgift, uansett størrelse, er uakseptabel. For mange av dem Bymisjonen er i kontakt med, vil en medlemsavgift være ensbetydende med å bli utestengt. God økonomi må aldri bli en betingelse for medlemskap i en folkekirke. Det er dåpen og ikke pengene som gir medlemskap.

De økonomiske sidene ved et eventuelt skille mellom stat og kirke er ikke grundig nok gjennomtenkt så langt. Det er viktig at dette klargjøres.

Diakoniens plass

Det diakonale perspektiv fordrer at kirken ser andres behov før sine egne. Det kan være grunn til bekymring for at de økonomiske sidene som ikke er avklart kan drive kirken i retning av å bli mer selvopptatt. I en presset økonomisk situasjon kan kirken bli tvunget til daglig bekymring for selvoppholdelse.

Diakoniens har fortsatt til dels karrige kår i dagens norske kirke. Det diakonale arbeid i kirken hatt en tendens til kretse om i og for seg viktige oppgaver, men uten å ta på alvor de nye diakonale oppgavene en ny tid reiser.

Ny diakoniplan for Den norske kirke er under utarbeiding. Der har Fellestrådet av Bymisjoner i Norge avgitt egen høringsuttalelse til Kirkerådet. En framtidig kirkeordning bør i større grad enn tilfellet i dag gi diakonien en sentral plass.

Kirkens Bymisjon og andre kirkelige diakonale organisasjoner, vil også i framtiden være en sentral aktør i utførelsen av kirkens diakonale oppgaver. Innenfor en eventuell ny kirkeordning er det viktig at den diakonale oppgave, prioriteringer og arbeidsfordeling, gjennomtenkes grundig. Denne gjennomtenkningen må omfatte så vel økonomiske som teologiske sider ved saken.

Gjønnesutvalgets flertall gir ikke løfter om økte økonomiske midler til det diakonale arbeidet. Vi er urolige for at strammere økonomiske tider vil ramme nettopp det diakonale arbeidet og slik gjøre kirkens forkynnelse mindre troverdig.

Det religiøse mangfold i et pluralistisk samfunn

Religionsfriheten må sikres, både gjennom dekning av alles rett til fri religionsutøvelse og ved å hindre at enkelte trosretninger blir diskriminert. Religionsfriheten er et umistelig gode i ethvert demokrati og utgjør derfor et fundament i vårt samfunn. Grunnlovens §2 sier også at enhver borger har rett til fri religionsutøvelse.

Det har vært rettet kritikk mot statskirkeordningen med utgangspunkt i religionsfriheten. Det er til og med blitt hevdet at denne ordningen er på kollisjonskurs med FNs menneskerettighetserklæring, fordi den kirkeordninger favoriserer et gitt trossamfunn og dermed diskriminerer andre.

For Kirkens Bymisjon er det viktig å understreke nødvendigheten av at staten utøver en religionspolitikk som gir gode og rettferdige forhold for ulike trosoppfatninger. Kirken er heller ikke tjent med å leve på privilegier.

Disse viktige anliggende fordrer en kritisk gjennomgang av alle de gjeldende grunnlovparagrafer som forankrer dagens kirkeordning.

Det er et viktig spørsmål om religionsfrihet lar seg kople sammen med at den dominerende trosretning blir tilgodesett i lovgivningen. Et slikt spørsmål gjelder enten man går inn for grunnlovs- eller lovforankret folkekirke. Uansett hvilken forhold det i fremtiden skal være mellom stat og kirke mener vi Grunnlovens §12 må oppheves. Dette fordi den legger begrensninger på minoriteters demokratiske rettigheter.

Samtidig som religionsfriheten selvsagt må gjelde uavkortet for alle borgere, er det viktig å ikke underkjenne betydningen av kirkens rolle i vårt samfunn gjennom 1000 år. Dette er en avveining som må ta hensyn til mange faktorer. Vi har også erfart i vår egen virksomhet at det for mennesker som tilhører andre trossamfunn ikke nødvendigvis er slik at en sekulær stat er å foretrekke framfor dagens ordning.

Konklusjon

I Kirkens Bymisjon er det bred enighet om behovet for endringer i relasjonen mellom kirke og stat, men når det gjelder graden av og tidspunktet for disse endringene er det delte syn. Derfor finner vi ikke å kunne svare på spørreskjemaets spørsmål om kirken og stat bør "skille lag". Vi mener imidlertid det er viktig at dagens grunnlovsbestemmelser (§§ 4,12,16,21,22 og 27) vurderes i lys av religionsfrihetsprinsippet, og at nødvendige endringer iverksettes. Dersom et flertall går inn for å oppheve statskirkeordningen gjennom en endring i Grunnlovens §2, bør denne paragrafen utformes som en verdiparagraf som henviser til den kristne og humanistiske arv. Samtidig vil det også i framtiden være naturlig at Den norske kirke innehar en særlig rolle og betydning i det norske samfunn, i kraft av dens historie og tilslutning.

Staten og Den norske kirke – Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans: **Kirkens Bymisjon -- Fellesrådet av Bymisjoner i Norge**

Type høringsinstans

- Kommune
- Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- Prost/biskop
- Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- Annen offentlig instans
- Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

2. Den norske kirke som statskirke:

- Bør fortsette
- Bør avvikles
- Vet ikke / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- Grunnloven
- Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- Lov om trossamfunn
- Vet ikke / ønsker ikke å svare

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- Gjennom medlemsavgift
- Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- Valgordningene bør være som i dag
- Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttsende organer

Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

6. Dersom statskirkeordningen avvikes, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- Ingen tillegg
 De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
 Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
 Det humanistiske verdigrunnlaget
 At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
 Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
 Kommunen
 Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
 Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
 Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
 Vet ikke / ønsker ikke å svare

ⁱ Jfr: ”Rom for alle. Bymisjonsperspektiver på en åpen folkekirke”, artikkel av generalsekretær Sturla J. Stålsett, Kirke og Kultur, 2006 nr.3.